

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΔΡΑΓΑΤΣΗ (1921- 1923)

Η σύντομη γραμματεία του Ιακώβου Δραγάτση υπήρξε περισσότερο σύντομη από όσο φαινομενικά ήταν, γιατί το 1923 υπήρξε έτος απραξίας που επιβλήθηκε από τα γεγονότα της εποχής. Μετά την επιστροφή του Κωνσταντίνου στις 6 Δεκεμβρίου 1920 το κύριο και μέγα γεγονός ήταν η καταστροφή του Αυγούστου 1922, την οποία ακολούθησε η επανάσταση Πλαστήρα, Γονατά, Φωκά, η παραίτηση του Κωνσταντίνου στις 14 Σεπτεμβρίου 1922, η ανάρρηση του Γεωργίου Β΄, η εκτέλεση των έξι στις 15 Νοεμβρίου 1922, η αντεπανάσταση στην Πελοπόννησο τον Οκτώβριο του 1923 και η απομάκρυνση του Γεωργίου στις 19 Δεκεμβρίου 1923. Λίγους μήνες αργότερα, στις 25 Μαρτίου 1924, θα ανακηρυχθεί η Δημοκρατία. Μέσα σ' αυτό το παραγμένο κλίμα ένα φιλικό προς τον Κωνσταντίνο Συμβούλιο είχε ολοένα και μικρότερες δυνατότητες ενέργειας και ολοένα λιγότερες φιλίες.

Οι ανασκαφές.

Αθήναι.

Ειπώθηκε ήδη πως οι περιστάσεις δεν επέτρεψαν την εκτέλεση, σε κανονική κλίμακα, ανασκαφών. Στην Αθήνα ο Φιλαδελφεύς συνέχισε το 1921 ανασκαφή στο μνημείο του Λυσικράτους, που είχε αρχίσει ο Studniczka, διευθυντής του Γερμανικού Ινστιτούτου. Η ανασκαφή του τελευταίου μάλιστα θεωρήθηκε από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή ως παρέμβαση σε γαλλικά δικαιώματα στον χώρο και δείγμα γερμανικής έπαρσης και οι γαλλικές εφημερίδες πρόβαλαν ανύπαρκτη γαλλική ιδιοκτησία του μνημείου του Λυσικράτους από το 1669 και συνέδεσαν την ανασκαφή του Studniczka, η οποία είχε γίνει τον Ιανουάριο του 1920, με την επιστροφή του Κωνσταντίνου (Δεκ. 1920), τη γερμανοφιλία του και την πολιτική τοποθέτηση του Συμβουλίου. Δεύτερη ανασκαφή ήταν του Ωδείου του Περικλέους και τις δυο χρονιές 1921- 22, η οποία δεν σημείωσε μεγάλη πρόοδο, επιβεβαιώθηκε όμως ότι το οικοδόμημα που ερευνούσε ο Π. Καστριώτης ήταν πραγματικά το Ωδείο.

Αττική- Πελοπόννησος- Στερεά.

Στην Αττική συνεχίστηκαν από τον Β. Λεονάρδο οι ανασκαφές του Αμφιαρείου επί δύο χρόνια 1921- 22. Στην Πελοπόννησο ο Π. Καββαδίας συνέχισε επίσης την έρευνα του ιερού της Επιδαύρου από το 1921 έως το 1923. Στη Θήβα ο Α. Κεραμόπουλλος ερεύνησε από το 1921 έως το 1923 το ανάκτορο του Κάδμου και ο Γ. Σωτηρίου το 1922 τα ερείπια του βυζαντινού ναού του Γρηγορίου του Θεολόγου. Το 1922 επίσης ο Α. Ορλάνδος ανέσκαψε τα λείψανα του τροπαίου της μάχης των Λεύκτρων του 371 π.Χ. με σκοπό την αναστήλωσή του η οποία πραγματοποιήθηκε, από τον ίδιο πάλι, πολύ αργότερα, το 1958. Στην Αλυζία της Ακαρνανίας ο Κ. Ρωμαίος συνέχισε το 1921 και 1922 την εκεί ανασκαφή.

Θεσσαλία.

Στη Θεσσαλία νέα απόπειρα του Απ. Αρβανιτόπουλου, το 1921, να βρει τον τάφο του Δημητρίου του Πολιορκητού, στη Δημητριάδα, απέτυχε. Η ανασκαφή του όμως είχε σημαντικά αποτελέσματα. Τον επόμενο χρόνο ο ίδιος διεξήγαγε άλλη ανασκαφή στην Κραννώνα, που η μεγάλη ζέση και οι απαιτήσεις των εργατών την οδήγησαν σχεδόν στην αποτυχία. Διηγείται ο Αρβανιτόπουλος για την ανασκαφή του αυτή ότι «μεταβάντες εκείσε τότε, εύρομεν αφόρητον καύσωνα και σκληρότατον εκ της πολυμήνου ανομβρίας έδαφος, εξ ου ανετινάσσετο ο σκαφικός «κασμάς» ως άλλος μικρός Καπανεύς, τανταλωθείς από των επάλξεων του τείχους επί του εδάφους των Θηβών, πλείστον μεν σπινθηροβολών και απαμβλυνόμενος, ελάχιστον δε χύμα ανασκάπτων· εξ άλλου οι εργάται, καταστάντες επ' εσχάτων αφορήτως απαιτητικοί και καλώς εχόντων των πραγμάτων έν τινι έργῳ, απειποιούντο ευλόγως τούτου ένεκα να εργασθώσιν, άλλως τε και μαστιζόμενοι υπό ελωδών πυρετών και ευρίσκοντες υπερδιπλάσιον ημερομίσθιον εις θεριστικά και αλωνιστικά έργα».

Ήπειρος.

Ο Αλ. Φιλαδελφεύς συνέχισε κατά το διάστημα 1921- 23 τη μεγάλη ανασκαφή της Νικοπόλεως.

Νησιά.

Στα νησιά έγινε μία μόνο ανασκαφή, το 1921, στον Ναγό της Χίου από τον Δ. Ευαγγελίδη, όπου αποκαλύφθηκαν λείψανα ναού. Στη Σίφνο ο Ιάκ. Δραγάσης μελέτησε, το 1922, για μια ακόμη φορά τους πύργους του νησιού.

Μικρά Ασία.

Η εκστρατεία στη Μικρά Ασία έδωσε την ευκαιρία στην Εταιρεία τής διεξαγωγής το 1921 και 1922 δύο σημαντικών ανασκαφών, στην Έφεσο «ίνα από του Θεού και της Χριστιανικής αρχαιότητος άρξηται» όπως λέγει ο Δραγάσης, από τον Γ. Σωτηρίου και στις Κλαζομενές από τον Γ. Οικονόμο. Ο Σωτηρίου ερεύνησε τα ερείπια του ναού του Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου, οικοδομήματος μεγαλύτερου της Αγ. Σοφίας της Κωνσταντινούπολης και ο Οικονόμος το αρχαίο νεκροταφείο των Κλαζομενών όπου βρήκε πλήθος γραπτών πηλίνων σαρκοφάγων. Έσκαψε ακόμη ο Οικονόμος και στο νησάκι του Αγ. Ιωάννου, εμπρός από τη Σκάλα Βουρλών, κατοικίδιο συνοικία με ωραία σπίτια. Της ανασκαφής του Οικονόμου στο νεκροταφείο των Κλαζομενών σώζεται το ημερολόγιο και τετράδιο με εξαιρετικά σχέδια που έκανε ο ανασκαφέας. Μια και μόνη εγγραφή του Οικονόμου, της 20 Αυγούστου 1922 (π. ημ.) φανερώνει το κλίμα μέσα στο οποίο εργαζόταν: «Αι περί του μετώπου φήμαι φθάνουσι το κατακόρυφον της απαισιότητος. Σχηματίζονται δε εν ταις τριόδοις υπό των πανικοβλήτων, τους οποίους περιβάλλει διά προστασίας ο τέλειος αποκλεισμός από της Σμύρνης και η έλλειψις επισήμων ειδήσεων, η αδικαιολογήτως εσπευσμένη και σχεδόν λαθραία αναχώρησις υπαλλήλων τινών Βουρλών». Η τελευταία εγγραφή γίνεται από τον Οικονόμο στις 22 Αυγούστου. Ήδη στις 13 Αυγούστου (π. ημ.) εκδηλώθηκε η κεμαλική επίθεση, στις 22 εκδόθηκε η πρώτη διαταγή εκκένωσης της Σμύρνης, στις 26 την εγκατέλειψε ο Έλληνας Ύπατος Αρμοστής, στις 27 μπήκαν στην πόλη οι Τούρκοι και στις 31 την πυρπόλησαν.

Το Συμβούλιο.

Η έκτακτη συνέλευση της 29 Νοεμβρίου 1920 αποφάσισε τον διοικητικό και οικονομικό έλεγχο της διαχείρισης της Εταιρείας από τις 14 Σεπτεμβρίου 1917 ως τις 30 Νοεμβρίου 1920. Πρώτο μέτρο της ειδικής επιτροπής ελέγχου ήταν η σφράγιση των γραφείων τής Εταιρείας, τα οποία όμως σύντομα αποδόθηκαν στη χρήση του νέου Συμβουλίου τής 5 Δεκεμβρίου, αφού προηγουμένως η επιτροπή είχε λάβει τα στοιχεία που την ενδιέφεραν. Στο μακρότατο πόρισμά της τής 6 Ιουνίου 1922 η επιτροπή επιρρίπτει ευθύνες στο προεδρείο τής περιόδου 1917- 1920, κυρίως στον Π. Καββαδία και στον Γ. Σωτηριάδη (ο Ν. Πολίτης είχε πεθάνει το 1921) και το κατηγορεί για κομματική μεροληψία και κακή χρήση των δικαιωμάτων που είχαν από το αξίωμά τους.

Το νέο Συμβούλιο της 5 Δεκεμβρίου βρισκόταν, την πρώτη χρονιά, σε ευνοϊκό πολιτικό κλίμα, «απηλλαγμένον εφέτος παντός δεσμού προς την ξένη αυτ□Ò εργασία του εγγύς παρελθόντος» κατά τους λόγους του Ιάκ. Δραγάση, η ραγδαία όμως επιδείνωση των πολεμικών πραγμάτων και η καταστροφή δεν άφησαν περιθώρια για καμιά ωφέλιμη ενέργεια. Με το ΒΔ της 27 Νοεμβρ. αποκαταστάθηκε η πριν από την 14 Σεπτ. 1917 τάξη στα του Συμβουλίου και απομακρύνθηκε οριστικά ο Καββαδίας από αυτό. Με άλλο διάταγμα, της 8 Φεβρ. 1921, τακτοποιήθηκε το θέμα των εταίρων, από τους οποίους σκόπιμα το προεδρείο δεν είχε εισπράξει συνδρομές στην περίοδο 1917- 1920 για να χάσουν τα εκλογικά τους δικαιώματα και με το ΒΔ της 9 Οκτ. 1923 αναγνωρίστηκαν ως κανονικοί εταίροι εκείνοι που έγιναν στην παραπάνω περίοδο από τον Καββαδία για τη δημιουργία ευνοϊκού προς αυτόν εκλογικού σώματος. Ήδη από τον Ιαν. του 1923 ο Υπουργός Παιδείας της κυβέρνησης Στ. Γονατά, Ιω. Σιώτης, με αυστηρό έγγραφο είχε κάνει πολλές

υποδείξεις στο Συμβούλιο και είχε συστήσει να μην ανακοινωθούν τα πεπραγμένα του 1922 «μέχρι της ανασυγκροτήσεως της Γενικής Συνελεύσεως της Εταιρείας».

Περίοδος λοιπόν ασταθής, μεταβατική και γεμάτη αβεβαιότητα υπήρξε η τριετής γραμματεία του Ιάκ. Δραγάτση, κατά την οποία η Εταιρεία οπισθοδρόμησε και ο τόπος έπαθε συμφορά, η οποία όμως έφερνε μέσα της το σπέρμα της αναγέννησης.

Το Συμβούλιο που εκλέχτηκε από την έκτακτη συνέλευση της 5 Δεκεμβρίου 1920 για την τριετία 1921/ 23 είχε την εξής σύνθεση: β' αντιπρόεδρος Δ. Παπούλιας, γραμματεύς Ιάκ. Δραγάτσης, μέλη οι Μιχ. Γούδας, Ν. Εξαρχόπουλος, Π. Καρολίδης, Ν. Κυπαρίσσης, Β. Λεονάρδος (ο μόνος τού προηγουμένου), Ιω. Μεσολωράς, Χρ. Μητσόπουλος, Γ. Μπαλατζής, Σ. Παγανέλης, Κ. Πολυγένης, Α. Σκιάς, Β. Στάης, Αλ. Φιλαδελφεύς, Αντ. Χατζής.